

eksempler til inspiration

eksempler til inspiration

eksempler til inspiration

Biblioteksstyrelsens og Statsbibliotekets
integrationskampagne 2003 - 2005

Redigeret af
Benedikte Kragh-Schwarz og Ann K. Poulsen
København - Januar 2004

Forord

af Benedikte Kragh-Schwarz (bks@statsbiblioteket.dk) og
Ann K. Poulsen(apo@bs.dk)

Dette idekatalog er et led i Biblioteksstyrelsens og Statsbibliotekets fælles integrationskampagne *Biblioteket – en port til det danske samfund*, der er gjort økonomisk mulig med støtte fra Integrationsministeriet. Kampagnen er rettet mod folkebibliotekerne for at skabe en øget forståelse for de roller, som de kommunale biblioteker kan spille i arbejdet med at integrere etniske minoriteter i det danske samfund. Kampagnen løber fra november 2003 til november 2005.

Kataloget indeholder en omtale af 15 nyskabende integrationsprojekter, hvori et eller flere biblioteker spiller en rolle. Nogle af projekterne er tidligere præsenteret i forbindelse med kampagnens faglige seminar den 4.-5. februar 2004. Hensigten er at give inspiration til primært de medarbejdere, der ude omkring i bibliotekerne arbejder med biblioteksbetjening af etniske minoriteter. Projekterne er meget forskelligartede, men det tværfaglige samarbejde spiller en stor rolle i rigtig mange af dem. I det hele taget vidner projekterne om en stor iderigdom, og beskrivelserne efterlader læseren i en optimistisk stemning.

I kampagneperioden vil *Biblioteket – en port til det danske samfund* også være titlen på et særskilt indsatsområde under Udviklingspuljen for folke- og skolebiblioteker. Der er afsat et beløb på 3 mio. kr. hertil. Bemærk at ansøgningsfristen til dette indsatsområde er 1. marts 2004. Der er udarbejdet en særskilt vejledning for ansøgning om tilskud, som kan ses på Biblioteksstyrelsens hjemmeside. Primært vil man kunne søge tilskud til information om det danske samfund, kompetenceudvikling både i forhold til det danske sprog og specifikt i forhold til personlige fagkompetencer samt aktiv integrationshjælp og rådgivning, fx i form af hjælp til jobansøgninger, sproglige træningsmål og konkrete møder med dansk kultur - herunder også idræt. Aktiviteterne må gerne tilbydes i samarbejde med andre aktører på området.

Et beløb på 200.000 kr. af Integrationsministeriets særlige bevilling til kampagnen er reserveret til oplysning om lokale aktiviteter. Gennem særskilt ansøgning er det muligt for bibliotekerne at få del i dette beløb, og en vejledning om ansøgning kan findes på Biblioteksstyrelsens hjemmeside. Ansøgningsfristen er som for Udviklingspuljen den 1. marts 2004.

På biblioteksstyrelsens hjemmeside er der i øvrigt adgang til flere oplysninger om kampagnen, og denne eksempelsamling vil blive tilgængelig fra både Biblioteksstyrelsens og Indvandrerbibliotekets hjemmesider. Alle biblioteker er velkomne til også fremover at sende bidrag, som løbende kan medtages i den virtuelle version af idekataloget.

Biblioteksstyrelsen den 24. januar 2004

Biblioteksstyrelsens hjemmeside: www.bs.dk

Indvandrerbibliotekets hjemmeside: www.indvandrerbiblioteket.dk/konsulenter/

Ingen integration uden kontakt - biblioteket som netværksorganisator og tovholder

Af Stig Seidenfaden (ss@skivekommune.dk)

*I begyndelsen var isen
derpå kom indvandrerne
de første jægere sydfra
det var tider dengang ...
Da danerne blev trætte af at bo i Sverige
flyttede de meget passende til Danmark
og sådan er det gået slag i slag lige siden*

Benny Andersen

Kultur på Tværs - biblioteker og integration

Ud over at jeg er bibliotekar på Skive Bibliotek, er jeg også formand for foreningen Kultur på Tværs, der er en forening af frivillige, som samarbejder med Dansk Flygtninghjælp. Men der foregår også et nært samarbejde mellem Kultur på Tværs og Skive Bibliotek. Et samarbejde der med god ret kan si-destilles og sammenlignes med det arbejde, som mange biblioteker allerede er involveret i - nemlig styrkelsen af børnekulturen i lokalområdet, der foregår i samrådene for børnekultur.

I forlængelse af denne sammenligning er det, at jeg nok så frimodigt vil opfordre bibliotekerne til generelt at overveje, om de har mod på at spille en (endnu mere) aktiv og målrettet rolle i integrationsprocessen. Overordnet og nøgternt betragtet så er ingen næppe uenige i, at integrationen af landets flygtninge/indvandrere er en gigantisk udfordring, og at der er langt mellem de lette løsninger. Spørger man mig, så mener jeg, at det ligger i naturlig forlængelse af bibliotekernes ide og virkefelt som 'folkeoplysende' kulturinstitution at engagere sig i ovennævnte omfattende samfundsopgave – også i bredere forstand. Dette er mit budskab.

Inden jeg nu kommer for godt i gang, så kunne jeg tænke mig, at nogle vil mene, at der i forvejen er en række professionelle instanser som varetager det praktiske omkring integrationen af flygtninge/indvandrerne. Hvilket selvfølgelig er helt korrekt. Jeg vil dog fastholde, at integrationen i det danske samfund er en opgave, der kræver en bred folkelig indsats. Den sociale integration mod en fælles tilværelse sammen med den etablerede del af befolkningen kan ikke varetages i et sagsbehandler-klient-forhold. Målet er almenmenneskelige relationer, og det kræver en almenmenneskelig indsats. Sagt på en anden måde, så er jeg bange for, at mange flygtninge/indvandrere kan gå på sprogskole til deres dages ende uden at lære sprogets dybereliggende nuancer. Derfor har vores forening også mottoet: 'Ingen integration uden kontakt'.

I det følgende vil jeg omtale nogle af de punkter, hvor Skive Bibliotek og Kultur på Tværs samarbejder. Hovedmålsætningen for Dansk Flygtningehjælps frivilligarbejde er at fremme flygtninges integration i lokalsamfundet og skabe dialog, forståelse og tolerance mellem flygtningene og den øvrige befolkning. I Kultur på Tværs arbejdes således især på at:

- Skabe nogle rammer hvor flygtninge/indvandrere og danskere kan mødes
- Formidle gensidig oplysning om befolkningsgruppernes baggrund bredt forstået
- Samarbejde og skabe netværk med relevante partnere.

Konkret fungerer biblioteket som sekretariat for Kultur på Tværs, og foreningens møder holdes på biblioteket. Biblioteket står som medarrangør i forbindelse med arrangementer, foreningens hjemme-

side redigeres på biblioteket (kulturpaatvaers.dk) og mod betaling benyttes kopierings- og kommunikationsfaciliteter med videre. Alt det finder nok først og fremmest sted, fordi jeg har min daglige gang på biblioteket. Dog vil jeg varmt anbefale andre biblioteker at tage kontakt til den frivilliggruppe, der eventuelt findes i lokalområdet - og er der ingen, så overvej at tage initiativ til dannelsen af én. Måske skal der blot indkaldes til et enkelt møde på biblioteket for at få en gruppe op at stå. Det er primært som netværksorganisator og tovholder, at bibliotekerne har en rolle at spille. Flygtninge/indvandrere er jo allerede på bibliotekerne, og præcis hvordan man vil gribe udfordringen an må afhænge af individuelle forhold på det enkelte bibliotek og i det enkelte lokalområde.

Kort fortalt blev Kultur på Tværs stiftet som en forening for tre år siden, efter at biblioteket havde samarbejdet en tid med en lokal gruppe af Kvindernes Internationale Liga for Fred og Frihed og Dansk Røde Kors. Senere kom andre til, og foreningsmøderne har altid været åbne for alle med nogenlunde lige stor repræsentation af flygtninge/indvandrere og danskere. Finansieringen af arbejdet sker først og fremmest i form af Socialministeriets §15-midler.

Listen over samarbejdspartnere er lang og skal ikke remses op her. Men som indarbejdet aktivitet driver Kultur på Tværs bl.a. et værested med Åben Café, hvor der undertiden er fællesspisning med Etnisk køkken om søndagen. Hvert år uddeler foreningen en integrationspris, arrangerer en busudflugt og afholder en Multi Kulturel Bazar, som er flygtninge/indvandreres store festdag med masser af underholdning og optræden.

Hvis jeg begrænser mig til sidste års aktiviteter, viste vi bl.a. en spændende fotoudstilling på biblioteket, som portrætterede Skives flygtninge/indvandrere i deres eget miljø. Nogle af billederne genbruges i en vandrestilling, som cirkulerer i byen. Ud over at udstillingen fortæller om foreningens arbejde, leverer den også nogle tankevækkende synspunkter på kulturmødet som sådan. Arrangementer med bl.a. Sherin Khankan, Herbet Pundik og et debat- og dialogmøde om Islam og Kristendommen blev det også til.

Foreningen har altid skrevet en del pressemeddelelser om arrangementerne. Derigennem og gennem dens tætte tilknytning til biblioteket kender mange til foreningen, og derfor er det almindeligt at institutioner og organisationer henvender sig på biblioteket for at samarbejde eller få vejledning/hjælp i forbindelse med aktiviteter.

Nu skal man ikke tro at det hele kun er én stor succes, fx lykkedes det ikke at etablere en ungdoms-afdeling af Kultur på Tværs. Men i et par år har vi haft en Skoletjeneste, hvor skolerne kunne rekvirere unge flygtninge/indvandrere, som kom ud og fortalte om, hvorfor de er her, hvor de kommer fra, og hvad de har med i bagagen af vaner og traditioner osv.

Mange biblioteker har tilsluttet sig Tværkulturelle Mødesteder, som Dansk Flygtningehjælp lancerede sidste år, og i 2005 ved jeg, at der bliver et landsdækkende Images of The Middle East. Selv overvejer vi at lave en Afrikafestival svarende til vores Grønlandsfestival for et par år siden.

Held og lykke med arbejdet.

Børn og unge i Danmark - studiekreds for somaliske forældre med børn i skolealderen

af Gitte Fangel (gf.viborgkommune.dk)

Formål

at gøre de somaliske forældre bedre rustet til at støtte op om deres børns sociale integration i Danmark ved at skabe indsigt i og forståelse for deres børns dagligdag i skole og fritid. At styrke somalierne som mennesker i deres nye tilværelse i Danmark – at fremme "integration".

Tovholder

Mohamed Ali, formand for Dansk Somalisk Venskabsforening
Planlægning og praktisk gennemførelse i samarbejde med Anja Ruhe, LOF,, Jeannie Halgaard, VOF, Gurli Bech, LOF og Gitte Fangel Kultur- og Fritidsforvaltningen.

Deltagere

12 - 15 kvinder og mænd i aldersgruppen fra omkring 30 til 60 år fra Kjellerup, Møldrup og Viborg kommuner.

Indhold

På fem lørdage i september, oktober og november i 2001 fra kl. 9-13 blev der diskuteret:

- Religion og integration (AbuBakar - imam)
- Familiestruktur og traditioner (Sara Charlot Baba - tolk)
- Skole/hjem/det danske uddannelsessystem (Mary Jazarowski og Anette Kristensen – begge folkeskolelærere)
- Kriminalitet S.O.S (Martin Glud – SSP konsulent)
- Kriminelle indvandrerbørn (Mohamed Abdi Ahmed - politibetjent)
- Fritid/hjem/job (Mathi Kumar – ansat ved AOF - og Kai O. Andersen – leder af Frivillighuset)
- At være pige i Danmark (Alma Gasic – lærer på sprogskolen)
- Sociale forhold/mænd – kvinder i Danmark (Hassan Hosseini - tolk).

Med udgangspunkt i den somalisk kulturelle og religiøse baggrund blev der diskuteret 'integration'. Hvorfor er man egentlig taget til Danmark, og hvordan integrerer man sig i en anderledes kultur uden at miste det, der er værdifuldt for én – hvordan kan islam forenes med hverdagen i Danmark? Hvad er det vigtigt at lære for at leve i en anden kultur - i hvilke situationer misforstår vi hinanden? Hvad er demokrati, hvordan støtter og opdrager vi vore børn – hvordan giver vi som forældre vore børn et ståsted, så de fx ikke bliver kriminelle? Det blev pointeret, hvor vigtigt det er, at forældrene har børnenes tillid – at forældrene stoler på deres børn og giver dem et ansvar og sætter grænser. Folkeskolens værdi- og lovgrundlag samt undervisningsform blev berørt. Skole-hjemsamarbejde, badning efter gymnastiktimen, vigtigheden af kontakt med kammerater uden for skoletiden, seksualundervisning, lejrskole, fester, alkohol og internettet var andre emner.

Mændene ønsker at deres børn får social kompetence, dannelse og udvikler deres evner gennem skolegangen, mens kvinderne ser den faglige dygtighed som vigtigst. De vil have læger og ingeniører i familien.

Det er svært, at:

- børnene oplever diskrimination
- vi misforstår hinanden
- medierne fokuserer på problem-indvandrere.

Abubakar: For mig er integration at respektere danske regler, lære sprog, få et arbejde. Vores religion forbyder os ikke at lære andre folks sprog, og når man lærer sproget, må man også lære andres tankegang – hver især må tage 'det bedste' fra de to kulturer. Den hånd, der giver, er bedre end den, der modtager.

Mathi: Man bliver som forældre nødt til at give lidt slip (også overfor pigerne). Mine forældre troede, at alle danske børn var alkoholikere, men da jeg begyndte også at deltage i klassefester gjorde det sociale samvær, at jeg også kunne tale med i den kommende uge og jeg begyndte at deltage aktivt i timerne. Tag med når jeres børn tager til sport, mød de andre forældre – tænk på jeres børns fremtid i Danmark.

Alma: Jeg kom som krigsflygtning med min mand og mine to piger på 4 og 8. Pigerne var min største kapital – jeg ejede intet hus eller penge. Jeg kunne give dem min kærlighed, så de kunne blive gode mennesker og jeg kunne give dem en uddannelse, således at de kunne blive uafhængige økonomisk. Jeg var heldig, jeg kom til Danmark, for dermed havde jeg chancen for at give dem perfekte uddannelsesmuligheder. Venner er det vigtigste for vore børn – I kender godt det med at føle sig ensom. I skal skabe mulighed for, at de får venner. Og får hun en kæreste, der er god mod hende så tænk ikke på hudfarve og religion, men på at han er et lys i hendes hjerte. Pas på kontrollen fra de andre i det somaliske samfund.

Evaluering

På baggrund af skriftlig evaluering fra deltagerne samt mundtlig fra Mohamed Ali kan man konkludere, at studiekredsen levede op til forventningerne med hensyn til indhold og form. Alle deltagerne pointerede, at det havde været vigtigt for dem, at der var fokus på deres teenagebørn og deres sociale integration blandt jævnaldrende danske unge. Det havde været holdningsbearbejdende at få gennemdiskuteret 'det at være ung i Danmark' – der blev rørt ved nogle fordomme og myter.

Snakken var livlig blandt deltagerne og oplægsholderne og deltagerne indbyrdes. Dialogen var fri og foregik i en varm atmosfære.

Mange gav undervejs i forløbet udtryk for, at de ikke tidligere havde haft mulighed for at spørge ind til nogle af de problematikker, de ser ved at sende deres børn og unge ud blandt de danske.

Forløbet viste, at idéen med at henvende sig til én indvandrergruppe var god, da der dermed kun skulle snakkes på tværs af to kulturer, og deltagerne havde samme indgangsvinkler. Det var de samme spørgsmål, alle brændte for at få på banen. Det viste sig også vigtigt, at somaliere selv havde haft udspillet omkring, hvad der skulle tales om og hvordan. De somaliere, der havde været involveret i planlægningsfasen, var således også ansvarliggjort i afviklingen af studiekredsen.

Hvis man skulle overveje at gentage succesen med andre indvandrergrupper, kunne forløbet se helt anderledes ud – behovene er ikke ens.

Nær ved, tæt på og sammen med. Bibliotekaren som streetwalker - model for biblioteksarbejde med etniske minoriteter

af Bente Weisbjerg (blw@fynbib.dk) og Hans Elbeshausen (he@db.dk)

Hvad er streetwalking?

Streetwalking er udviklet for at bane de etniske minoritetsgruppers vej ind i nærsamfundet og arbejdslivsverdenen blandt andet ved at flytte informationsressourcerne ind i den kommunale forvaltning, der umiddelbart arbejder med målgruppen. Bibliotekaren er blevet til sparrings- og samarbejdspartner i kommunale integrationsprojekter.

Mere overordnet er streetwalking en del af et empowerment-koncept, der på demokratisk vis prøver på at sætte borgerne i stand til at handle ud fra deres egne interesser og at være solidariske med andre. I fokus er relationen mellem borgerne - i vores tilfælde borgere med anden etnisk baggrund end dansk - og den offentlige administration. Relationen rummer flere aspekter og empowerment går ikke kun den ene vej. Bemyndigelse og forpligtelse er to sider af samme sag og gælder gensidigt.

Centralt for konceptet er, at informationskompetencen altid flyttes til de steder, hvor der er et umiddelbart behov. Streetwalking bliver således det værktøj, der anvendes for at virkeliggøre det mobile bibliotek eller den altid nærværende informationskompetence - et bibliotek, der er nær ved, tæt på og sammen med dem, der har brug for flere informationer, mere oplysning og en større kontaktflade.

Konceptet har været under afprøvning siden 1.1. 2003 i Odense Kommune med Odense Centralbibliotek som initiativtager.

Det væsentlige ved samarbejdsprojektet Streetwalking i Odense kommune er at:

- den kommunale forvaltning får tilført relevante informationskompetencer, der kvalificerer deres empowerment-strategier
- biblioteket får en enestående indsigt i, hvordan etniske minoritetsgruppers behovs- og adfærdsmønstre ændres og udvikles, når socialadministrationen tager sig af målgruppen. Dette opgraderer bibliotekets informationskompetence
- minoritetsgrupperne får således et tilbud fra den offentlige forvaltning, der vurderes som relevant, har en umiddelbar nytteværdi og gør dem mere selvhjulpne.

Nærhed, interesse og samarbejde kan være nøgleord for en strategi i den offentlige forvaltning, der gør klienter til borgere.

Forestillingerne bag konceptet

Forestil dig, at biblioteket ikke kun er et sted, hvor mennesker møder op, når de søger information, oplysning, underholdning eller bare vil være sammen med andre. Forestil dig, at biblioteket ikke kun er en institution, der drager ud til andre, når de ikke selv formår at opsøge biblioteket. Forestil dig at biblioteket ikke kun er i kontakt med andre afdelinger i den offentlige forvaltning for at samordne hindrernes arbejdsopgaver.

Forestil dig, at biblioteket bliver en del af andre offentlige organisationers arbejdsområder og at bibliotekaren på grund af sin særlige informationskompetence bidrager til, at disse organisationer får løst deres opgaver på en ny og mere fordelagtig måde. Forestil dig, at bibliotekaren fortsat har sin base i biblioteket og hverken er blevet informationsmedarbejder et andet sted i den offentlige forvaltning eller bibliotekets særlige udsending til løsning af veldefinerede og på forhånd kendte arbejdsopgaver.

Forestil dig, at bibliotekaren ikke kun er tilknyttet en bestemt afdeling i den offentlige forvaltning eller et specifikt arbejdsområde, men pendler mellem flere forskellige opgaver og ressourcer. Forestil dig, at biblioteket er med, når andre medarbejdere i den offentlige forvaltning tager ud for at udføre deres arbejde. Og endelig, forestil dig, at nogle af de opsøgte efterfølgende selv møder op på biblioteket for at søge mere viden og oplysning.

Hvilke aktiviteter og hvilke behov?

Streetwalking omfatter som sagt mange forskellige aktiviteter og tilgodeser en række ulige behov. I det følgende giver vi et udpluk af typiske og centrale aktiviteter.

AKTIVITETER	BEHOV
<p><i>Jobskolen for Vollsmose:</i> Her foretages en vurdering af ledige kontanthjælpsmodtagere, bosat i Vollsmose, i forhold til arbejdsmarkedet. Eleverne er typisk midaldrende mænd af anden etnisk herkomst, uden erfaring med det danske arbejdsliv, med en meget lille berøringsflade med danskere og dansk levevis og med en del skolesøgende børn i hjemmet.</p>	<p>INFORMATION om bibliotekstilbud til privatpersoner, fagpersoner og til videreformidling. PRIVATPERSONERNE - ELEVERNE er ofte meget motiverede for at få informationer om deres børns muligheder i det danske samfund. HOLDLEDERE har brug for mere individuel biblioteksvejledning til eleverne og kan profitere af samarbejde med bibliotekaren om undervisningsforløb.</p>
<p><i>Informationen i Center for Integration (CFI):</i> Bibliotekararbejdet i frontområdet. I modtageområdet (receptionen) arbejder to arabisktalende servicemedarbejdere. Frontområdet i CFI fungerer som 'filial' af biblioteket med bibliotekarhjælp en gang ugentlig samt daglig mulighed for at benytte internettet og jobprogrammerne Spor og Maxidue.</p>	<p>Løbende opdatering af servicemedarbejderne om nye informationsmaterialer til formidling, arrangementer, internetmuligheder, Finfo, KvindeFinfo, Arbejdsformidlingens Jobnet, Læringscenter, internetkurser på biblioteket, Forbrugeroplysning, JURAPORT m.v.</p>
<p><i>Aktiveringscentret (ACT):</i> ACT har til opgave at afklare den traumatiserede flygtning eller indvandrers situation. Gennem aktiviteter og samtaler finder centrets medarbejdere og deltageren ud af, hvilke muligheder der er for uddannelse, job eller pension. Biblioteksarbejde i forhold til mandegruppen. Biblioteksorientering på biblioteket med forbrugerinformation som udgangspunkt; fulgt op af individuel vejledning til den enkelte borgers egen 'forbrugersag' på senere møde i ACT.</p>	<p>Bibliotekets specialister på forbrugerområdet har tilrettelagt dette forløb sammen med Bente Weisbjerg. Respons på dette tilbud var enorm positiv. Her har vi ramt et vedkommende og meget relevant emne for denne målgruppe. Mændene oplevede, har holdlederen fortalt, at blive taget alvorligt og at blive betragtet som enkeltindivider! Flere af mændene har efterfølgende været på biblioteket med deres koner og børn for at indvie dem i bibliotekets herligheder.</p>

Erfaringerne viser, at streetwalking kun giver resultater, hvis det udføres kontinuerligt over en længere periode og i tæt kontakt med alle involverede parter. Det er ikke altid sådan, at målgruppens behov bliver ramt ved første forsøg; men den tætte kontakt gør det muligt på sigt at udvikle en relevant informationspakke samt at finde frem til de interaktions- og kommunikationsformer, der er bedst egnede i forhold til målgruppen. For biblioteker er den nære kontakt og det tætte samarbejde en uvurderlig kilde til udvikling af en særlig viden om de etniske minoritetsgruppers informationsbehov og -adfærd. Den nære kontakt med målgruppen samt bibliotekarens særlige informationskompetence kvalificerer vedkommende til også at deltage i møderne i kommunens demokratisk valgte Flygtninge/Indvanderråd.

Tilbagemeldinger

En første evaluering, foretaget i Center for Integration i december 2003, viser, at bibliotekets informationsværktøjer er blevet en integreret del af centrets aktiviteter, at Centrets medarbejdere vurderer bibliotekarens arbejde som en værdifuld ressource i det daglige arbejde og at dets brugere opfatter bibliotekaren og biblioteket som en naturlig del af centret.

Tarek El-J., medarbejder i frontområdet: *I mit arbejde er biblioteket lig med en ny idé. Det er specielt til for dem der har brug for hjælp - altid. Biblioteket kommer til dem og prøver så at snakke med dem, der ikke er velorienterede. Pludselig åbner der sig en ny vej til ham.*

Riad, medarbejder i traumeenheden: *Biblioteket var et rigtigt, rigtigt plus. Vi har brugt biblioteket siden vi har kendt Bente – mere relevant. Nu ved vi, hvor vi skal gå hen. Før vidste vi ikke, hvor vi skulle hen. Og jeg har lagt mærke til at vores deltagere bruger biblioteket videre nu.*

Mumtaz, (leder af en kvindegroupe) om at tale dansk, kontaktflader og bibliotekarens rolle: *De har svært ved at tale dansk indbyrdes; men når Bente er her, så er de tvunget til at tale dansk. De spørger til Bente eller når Bente fortæller, så er de nødt til at lytte efter.*

Bibliotekaren som igangsætter, inspirator og koordinator - erfaringer fra et multikulturelt boligområde i Rødovre

af Birte Lynghøj Jensen (cn10074@rk.dk)

Rødovre Bibliotek har i løbet af 2002/03 arbejdet med nye kulturtilbud til Rødovre Syd med lokalhuset/servicecenteret Tremilen som omdrejningspunkt. Tremilen ligger midt i et højhuskvarter, hvor der bor mange med anden etnisk baggrund. I denne multikulturelle landsby valgte projektet Træd Nye Stier at fokusere på børnene, de unge og børnefamilierne. Vi henvendte os bredt til hele målgruppen, men involverede os også i de eksisterende projekter, der har med de 'vanskelige' børn og unge at gøre. Det skete i tæt samarbejde med det boligsociale arbejde i området (Regeringens Byudvalg), hvor aktiviteterne koordineres af en beboerrådgiver. SSP, børnekulturkonsulenten og frivillige indgik ligeledes i samarbejdet. Projektet skulle samtidig give erfaringer i at arbejde på tværs - også direkte med borgerne. Og endelig skulle projektet være med til at opbygge nye kompetencer i forhold til kulturformidlerrollen. Projektet er nærmere beskrevet i Rapporten *Træd nye stier – alternativ biblioteksbetjening i Rødovre Syd*, der kan fås på Rødovre Bibliotek.

Erfaringer fra projektet

Projektet har lært os, at man skal se muligheder frem for begrænsninger, og at det er nødvendigt at gå i store sko, når man vil have tingene skal lykkes.

Ressourcer og metoder

- **Projektleder**
Projektet varede et års tid, og det var derfor nødvendigt at skaffe midler til delvis frikøb af projektleder til at styre projektet. Det var også vigtigt i forhold til evalueringsfasen, hvor rapportskrivningen krævede megen tid og koncentration. I den periode var det en fordel at få lov til at arbejde hjemme!
- **Kompetenceudvikling**
Én fra projektgruppen havde gennemført projektlederuddannelsen under Biblioteksstyrelsens "Kompetenceudvikling i folkebibliotekerne" september 2001 – februar 2002. Det betød, at der blev tilført brugbar viden til projektet. Chefpsykolog Ingrid Ohrtman superviserede projektgruppen om projektarbejde og personlige barrierer, hvilket var meget givende for den enkelte projektmedarbejder.
- **Logbog**
Projektlederen brugte blandt andet logbogskrivning som et simpelt redskab til styring og til løbende samt afsluttende erfaringsopsamling. Et simpelt redskab, som det virkelig kan betale sig at bruge.
- **Interessentanalyse**
Et skema over mulige interessenter med en vurdering af deres mulige indflydelse på projektet var grobund for en god diskussion i projektgruppens første tid, og det var godt at holde sig til senere hen.

Inden for murene

- **Intern kommunikation og afsmittende effekt**
Projektet var et samarbejde på tværs af afdelingerne, så vi vidste, at det var vigtigt at informere kollegerne løbende. Dette blev gjort i form af diverse møder og opfølgninger på intranet m.v. Pas på, at informationsniveauet over for kollegerne ikke daler, jo længere projektet skrider frem, og jo mere travlt projektgruppen får. Det skete for os! Til gengæld gen-

nemførte vi en temadag for hele personalet om de barrierer, der kan være, når man kaster sig ud i nye projekter. (Oplæg ved Ingrid Ohrtman). Det aktuelle projekt fik på den måde en ekstra dimension som appetitvækker til at få andre til at kaste sig ud i projektformen. De fleste kolleger var glade og tilfredse med temadagen.

- **Ledelsesopbakning**
Bibliotekets ledelse har bakket fuldstændig op om projektet, hvilket selvfølgelig har haft stor betydning bl.a. har det formindsket stressniveauet. Ledelsen har under hele forløbet fungeret som følgegruppe for projektet.

Uden for murene

- **Tværfagligt Netværk**
I det netværk, vi dannede i projektet, har vi arbejdet tværfagligt med SSP, Multisport (et andet projekt i området) og beboerrådgiveren, men også med de frivillige ildsjæle i området. Det har været meget spændende og sjovt. Det var nok en meget god ide, at vi ret tidligt i projektet tog på en heldagstur til Drømmenes hus i Rosengården i Malmø. Turen rystede os sammen, og det var et godt udgangspunkt for arbejdet.
- **Ejerskab**
En vigtig erfaring med netværksarbejdet var, at det er nødvendigt, at alle deltagere får ejerskab til en idé eller et projekt, og at der under hele processen udvises respekt over for deltagernes forskellighed og varierende arbejdsbetingelser. Denne lære har vi senere taget med os i andre projekter.
- **Samarbejde og videndeling**
Vi blev undervejs opmærksomme på den videndeling, der faktisk sker. De forskellige aktører har fået indblik i de andre deltageres faglige og personlige kompetencer og lært sig nye! Projektets netværk har på den måde fået god kontakt til andre kommunale netværk som fx børnegruppen.

Vi har også arbejdet med videndeling regionalt. Vi har haft besøg af den regionale børnekulturkonsulent Stine Lindhardt. Hun har inspireret os og sat os i forbindelse med andre projekter m.m.

Så har vi ikke mindst haft et rigtig godt samarbejde med Ballerup Bibliotekerne om videndeling og evaluering. Tanken var at invitere et par kolleger fra et andet Vestegnsbibliotek til at se kritisk på projektet og udveksle erfaringer i forbindelse med det børnekulturelle arbejde. Vi havde tre møder og en livlig kommunikation via e-mails. Erfaringsudvekslingerne har givet begge biblioteker stof til eftertanke, god inspiration og også resultatet i konkrete aktiviteter på begge biblioteker. Vi kan varmt anbefale denne metode til videndeling og evaluering. Den er ikke særlig tidskrævende i forhold til udbyttet.

- **Kulturbrobygger**
Vi fandt hurtigt ud af, at det er helt nødvendigt at have en kulturbrobygger med, når der skal bygges bro mellem forskellige kulturer. Vi har som bibliotekarere/danskere ikke den samme indsigt i andres vaner og normer. Vores kulturbrobygger havde denne indsigt, havde familiernes tillid og var samtidig en moderne ung kvinde integreret i det danske samfund. Uden hende var der ikke blevet gennemført mange aktiviteter!
- **Børnene i projektet**
Under planlægning og afvikling af de tværkulturelle aktiviteter blev vi snart klar over, at børnene er meget præget af zapper- og nomadekulturen. De har en kort tidshorisont og er svære at fastholde i forhold til aftaler og tidspunkter. Flere gange end man tror(!) skal der følges op på dette, og det blev meget tydeligt for os, at mundtlig kommunikation er langt mere effektiv end skriftlig kommunikation.

Blandt børnene var der også en vis træghed og modvilje mod at bevæge sig ind på noget ukendt, men så snart andre havde prøvet og sagt god for aktiviteten, så blev det straks mere ufarligt at prøve selv. Gentagelse af aktiviteter blev hermed en vigtig faktor at planlægge ud fra, hvis flere skulle have chancen for at deltage.

Bogbilen på besøg i sprogskolen i Juelsminde

af Marianne Bundgaard (mbu@juelsmindebib.dk)

Har-du-noget-musik-med-Abba?

Sådan siger tre elever på langsomt dansk - og i kor - på et besøg i Bogbilen. Abba kan de tre kvinder huske fra deres ungdom i 80'erne, og læreren håber på, at jeg kan supplere snakken i klassen med cd'er og allerhelst en video om det kendte svenske popband. En anden dag modtages jeg venligt udenfor Bogbilen. *Vil du have en kop kaffe?* Jeg siger ja tak. Låneren er kommet lidt i god tid for at snakke om en bøde, han gerne vil afdrage. Det finder vi ud af.

Materialer og udlån på Juelsminde Sprogcenter

Juelsminde Bibliotek havde den 1. april 2003 premiere på en Bogbil, som kører på alle hverdage. Hver 14. dag har vi stop på Juelsminde Sprogcenter, og eleverne kommer på besøg - alene eller med klassen - for at låne materialer. Bogbilen har samme låneregler som de øvrige biblioteksafdelinger. Reglementet er oversat til albansk, arabisk og kurdisk. Alle låner og bestiller på sygesikringskort. Bogbilen betjener ca. 75 elever fordelt på syv hold samt skolens lærere. På hovedbiblioteket i Juelsminde betjenes også danske lektiehjælpere til sprogskolens elever.

Bogbilen rummer ca. 1500 almene, danske materialer til alle aldersgrupper. Til sprogskolen pakker vi specielt billedordbøger, ordbøger, sprogkurser, lette bøger på dansk, bøger om det danske samfund, danske spillefilm for børn og voksne med mere samt - i mindre omfang - materialer på relevante modersmålsprog.

Mange af sprogskolens elever er kvinder, som gerne benytter håndbøger til hjemmet om dansk madlavning, håndarbejde og boligindretning. Kvindernes lånemønster inkluderer også materialer til børnene - helst spil til playstation eller video. Mændene låner helst materialer, som styrker den danskundervisning, de modtager på skolen, og som de har så hårdt brug for. Der kæmpes med ordbøger, grammatik og udtale. Men det hele skal ikke være indlæring. En arabisk Now music cd eller iranske spillefilm gør lånerne jublende taknemmelige.

Bogbilens fordele:

- biblioteket er lige ved døren
- der er tæt kontakt med brugerne i et lille, overskueligt rum
- bibliotekar og skrankebetjening i samme person
- nødvendig dialog på dansk
- dialogen ender næsten altid med en "succes", nemlig det materiale, som låneren har bestilt
- Bogbilen har stor appel til kvindelige elever, som vi ser sjældnere i de øvrige afdelinger
- Bogbilen er indgang til mødet med dansk bibliotekskultur
- Bogbilen letter overgangen til brug af andre biblioteker & offentlig administration.

Hvilke problemer er vi stødt på med bogbilbetjeningen ?

Ikke alle bogbildage er succesfulde. Nogle af årsagerne er indlysende:

- det danske klima. Eleverne skal ud i regn/blæst for at komme ud til Bogbilen
- skolen har spændende "konkurrerende" aktiviteter som madlavning, juleforberedelser
- udskiftning i lærergruppen, usikkerhed om sprogcentrets fremtid
- eleverne har aversion mod bøder og afleveringsfrister
- bogbilen/bibliotekaren har skuffet elevernes forventninger
- eleverne synes, det er krævende at tale dansk og bestille materialer

- det er lettere at blive væk

Hvad gør vi så?

- bliver endnu bedre til at opfylde målgruppens forventninger og til at formidle
- styrker samarbejdet med andre og flere lærere
- deltager i sprogcentrets arrangementer
- laver bedre PR i form af materialelister, bogmærker m.m.
- indkøber de bedste materialer til målgruppen
- satser lidt på det internationalt kendte og populære som Disney og Harry Potter
- finder på noget nyt og henter inspiration udefra: Indvandrer-biblioteket, Netværkskonsulenter, centralbiblioteket og andre samarbejdspartnere.

Bogbus på brandvejen

af Lillan Grützmeier (lillan@mail.tele.dk)

Det var en onsdag formiddag. Klokken nærmede sig 10. Bogbussen svingede væk fra vejen og ind på en brandvej og fortsatte ind mellem karréerne - ind mellem sandkasser og tørrestativer. Her, hvor der normalt ikke kommer biler, fik Poul Erik bakket ind på en plads midt i Løget, hvor vi havde fået lov til at holde. Antennen gik til vejrs – kontakten til omverdenen via internettet var etableret. Spørgsmålet var blot, om kontakten til området var det. Det var den første dag i vores nye integrationsbus.

Ideen til projektet var fostret over et år tidligere. En forælder havde efterlyst flere aktiviteter for de to-sprogede børn efter skoletid. Den udfordring tog vi straks op og kontaktede Vejle Kommunes Flygtninge- og indvandrerkoordinator. Det kom der et vældig godt samarbejde ud af, som i 2003 resulterede i at Biblioteket modtog 250.000 kr fra Byudvalget i Løget. Pengene skulle bruges til en 'skræddersyet' bogbusdag specielt til området i Løget, hvor der er mange to-sprogede beboere og en del sociale problemer.

Kvinderne

En af de nye ting i forhold til den tidligere bogbuskøreplan var, at vi begyndte allerede om formiddagen fra kl. 10-12, idet vi gerne ville have kontakt med kvinderne. Mødrene og deres børn. Men den første dag var det jo spændende at se, om de kom. Vi havde kun haft meget kort tid til planlægningen af projektet og mindre end 14 dage til at lave PR for holdetiderne og de aktiviteter, vi ville lave. Vi havde været rundt i opgangene med løbesedler og plakater. Men det, der viste sig at være den allerbedste PR var, at vores etniske medarbejder Dina havde fortalt om os til alle, hun kendte. Mund til mund metoden var god. Bogbussen var blevet anbefalet af én af deres egne.

Gennem hele projektet var mund til mund metoden en meget vigtig PR faktor, og den bedste reklame for Bogbussen var de aktiviteter, vi lavede. Der blev nemlig snakket meget om dem. Dina og hendes veninder havde anbefalet massage, fodpleje og make-up. Arrangementerne var en succes, og ud over at der var mange deltagere, fik vi for første gang en kvindelig indgang til de arabiske familier, som har vist sig at være utrolig vigtig.

Børnene

Børnene fik vi godt tag i om eftermiddagen, hvor vi holdt fra kl. 14-17. Her var aktiviteterne også en vigtig faktor. Den største succes var skattejagter. Der var lavet poster rundt om i terrænet, hvor børnene skulle klare forskellige opgaver. Da de første havde været igennem, bredte rygten sig hurtigt, og snart kom der masser af nye til, som gerne ville prøve. Og mange vendte tilbage for at prøve en tur mere. De hoppede og sprang, de lavede kimsleg, hvor de skulle huske en masse ting, og vi måtte så hjælpe dem, når de ikke kunne huske de danske ord for tingene. Så lidt skjult danskundervisning røg med i svinget. Og de kunne blive helt ophidsede, hvis de følte sig bortdømt. Når vi tog hjem efter sådan en eftermiddag, var vi trætte, men glade. Vi havde sat os selv på spil, og lært børnene, at voksne også kan lege. Vi har også haft mange andre aktiviteter som fortælling, politihundebesøg, spejderdag, malerskole, breakdance og frimærkedag.

Hvilke materialer var efterspurgt?

Når kvinderne kom i bussen var det første, de søgte efter, det nyeste nummer af *Sayidaty*, det arabiske *Alt for damerne*. Det havde vi købt på Dinas anbefaling, og det var nok et af de vigtigste indkøb vi gjorde.

Børnene søgte efter helt andre ting. Her var specielt playstation en magnet. I starten kunne vore bibliotekshjertter bløde ved tanken om, at de ikke tog bøger. Hvad var missionen med udlån af playstation og cd-romspil? Ville de blive bedre til dansk eller bedre integreret ved at sidde foran en skærm og spille? Vi er dog blevet overbevist om, at det var rigtigt at satse på disse medier, da det er blevet indgangen til biblioteket. De har fået tillid til os, og pludselig får de øjnene op for andre ting også. I første omgang måske nogle Disney bøger, men glæden ved brug af bøger og andre medier er skabt.

Samarbejde på tværs

Med hensyn til det opsøgende arbejde har vi haft et tæt samarbejde med lokalsamfundet i Løget. Alle, fra sundhedsplejersker, sprogpædagoger, viceværter, områdets lokale projektkoordinator til Vejles Flygtninge- og indvandrerkonsulent er blevet kontaktet personligt. Boligforeningernes formænd, viceværterne og Sognegården har velvilligt stillet lokaler til rådighed, når det har været nødvendigt. Sidst, men ikke mindst, har vi haft et fremragende samarbejde med Kirkens Korshær, som har et 'værested' i Løget. Stedet er blevet brugt til arrangementer, og personalet har givet os en god indgang til området.

Verden uden for Løget

Vi har lige været på studietur til England for at se på, hvordan man tackler udfordringerne uden for vores egen lille "andedam". I England opleves det som om man ikke arbejder så problemorienteret med etniske minoriteter. Man anerkender deres kultur, og ser ikke nødvendigvis en fælles socialklasse fem for alle minoriteter. Vi mærkede, at der blandt bibliotekspersonalet var en større bekymring for den engelske underklasse, som bliver større og tungere i disse år. Man arbejder ofte med bogbusser i det opsøgende arbejde.

Derfor er det så trist, når man nedlægger Bogbusser flere steder i Danmark. Deres store styrke med hensyn til fleksibilitet af indretning og mulighed for at komme tæt på lånerne er helt perfekt, når man skal arbejde opsøgende med forskellige målgrupper.

Har alle anstrengelserne så haft nogen virkning?

Langtidsvirkningen er altid svær at måle, men vi har hver gang meldt mange nye lånere ind og har haft et ret stort udlån. Men det allervigtigste kan ikke gøres op i statistik. Vi har fået et uformelt fri- rum, som kan være med til at bygge bro mellem de forskellige kulturer, hvor både danskere og tosprogede bruger Bogbussen som mødested og værested. En dag fik vi fx besøg af en sygeplejerske, som skulle holde foredrag om kvinder og islam. Hun skulle interviewe nogle islamiske kvinder. Men hvor kunne hun finde dem? – I Bogbussen selvfølgelig!

Nu, hvor projektet er slut, er der stadigvæk arrangementer som fortsætter, bare på andre hænder. Det er rart at vide, at vi har været med til at bygge nogle gode kontakter, som folk i området har mod til at arbejde videre med.

Sidst i december slog vi så - efter en projektperiode på et år - antennen ned for sidste gang. Vi kørte ud ad brandvejen. Hjem til Biblioteket. Projektet var slut. Og bogbussen var udover projektdagen skåret ned med en dag, så vi nu kun kører to dage. Det kan umiddelbart virke lidt deprimerende, men samtidig har vi en klar fornemmelse af, at hvis ikke det havde været for projektets succes, så kunne bussen nemt være blevet helt lukket.

Kulturudvalget ønskede at fortsætte arbejdet og bad bibliotekets ledelse om at prioritere Løget og Nørremarken, de to områder i Vejle med mange etniske grupper, i den nye buskøreplan. Politikerne opdagede, at vi kan være med til at gøre en forskel. Selv blev vi undervejs overraskede over den store opmærksomhed, vores arbejde fik i pressen og de sammenhænge, hvor vi samarbejdede med andre om området. Det lusede med alle de klap, vi fik på skulderen. Men det der lusede allermest var, når lånerne var tilfredse. Som fx dengang Nazarin på 10 år kom og gav os et knus og sagde: *Hvor er det dejligt, når I er her.*

Tværfagligt sprogsamarbejde i Avedøre

af Beth Frederiksen (b.f@post.cybercity.dk)

Bibliotekets sprogarbejde har udviklet sig i samarbejde med de andre lokale 'sprogaktører' i området - bl.a. sundhedsplejersker, talepædagoger, konsulenten for etniske minoriteter, lærere på sprogcentret - og i hverdagen bibliotekspædagogen.

Vi har alle haft forskellige indfaldsvinkler til arbejdet, men har gennem mange diskussioner fundet fælles holdninger og ideer til udviklingen af sprogsamarbejdet. Hvordan vi kan give samstemmende meldinger om modersmålets betydning, og hvordan vi kan opmuntre forældrene til at lege, tale, synge, læse og fortælle historier for deres børn på deres modersmål.

Bibliotekets fokus på sprogstimulering

Hverdagen i biblioteket er præget af mange indvandrerbørn og unge samt deres forældre. Biblioteket har længe haft fokus på sprog og sprogstimulering og har siden 80'erne indkøbt materialer på modersmålene.

På biblioteket fokuserede vi også specielt på formidlingen af vores 'Leg og lær materialer', og bibliotekspædagogen åbnede bibliotekets legestue som 'sprogbutik' en gang om ugen, hvor hun bl.a. lærte forældrene vores sprogpil at kende og viste dem, hvor mange ord de kan trylle frem hos børnene.

Vi har også det sidste år lavet sprogkufferter ud fra forskellige emner med bøger, spil og legetøj, der opmuntrer til at bruge flere sanser, når sproget skal leges ind. Emner som: *Mig selv og kroppen*, *Bondegårdens dyr*, *Hjemme hos mig*, *Biler og store maskiner*, *Sange og rytmer* m.m. Kufferterne bliver anbefalet i hjemmene af vores sundhedsplejersker og via pædagogerne i institutionerne.

Med inddragelse og undervisning af kursister på det lokale sprogcenter fik vi sat gang i diskussioner med mulighed for holdningsændringer omkring sprogstimulering, opdragelse, skolestart m.m.

Den gode historie på tværs - eventyrdag med H.C. Andersen på mange sprog

I 2002 inviterede biblioteket og skolebiblioteket sammen til en eventyrolæsningsdag i Avedøre. Kursister fra Sprogcentret læste op på deres modersmål: tyrkisk, arabisk, urdu, farsi og dari. De dannede par med danske oplæsere, der læste det samme eventyr op på dansk. Bibliotekerne havde indrettet eventyr-oplæsningsrum, som var udsmykket efter de eventyr, der blev læst op: *Klodshans*, *Fyrtøjet*, *Den standhaftige Tinsoldat* og *Den lille pige med svovlstikkerne*.

Første og anden klasserne, som rummer børn af mange forskellige nationaliteter, var inviteret sammen med deres lærere.

Ideen var udsprunget af det tværfaglige sprogarbejde, og dagen var planlagt gennem længere tid. Kursisterne havde meldt sig på tværs af hold og spor. Sprogcentrets samtalevenner stillede sig til rådighed for at læse op på dansk. Hen over tre formiddage øvede kursisterne og samtalevennerne sig efter oplæg og inspiration fra læreren, bibliotekaren samt et hav af illustrerede udgaver af eventyrene. Her blev usikkerheden efterhånden afløst af latter og fælles mod på opgaven.

Det blev en meget levende dag, hvor biblioteket blev indtaget på en helt ny måde af kursister og samtalevenner. De var selvfølgelig lidt nervøse, men fik brugt sig selv på en ny måde, og det var for de fleste helt nyt at optræde offentligt med deres modersmål. Børnene fik en anderledes historieoplevelse både på sprog de kendte og sprog de ikke kendte. De fleste af børnene tog imod med nysgerrighed og forundring. Sprogtonen, kropssproget og rekvisitterne holdt dem fast i historien. Vi sluttede dagen af med en hyggelig fælles frokost for alle de voksne med masser af erfaringsudveksling.

Denne vellykkede dag var et godt og konkret afsæt til vores videre samarbejde, som dette efterår udmøntede sig i en række arrangementer omkring sprog, rytmik og bevægelse. Vi gør os på den måde nye erfaringer sammen og opdager, hvordan vi kan udnytte hinandens forskellige viden og tilgang til sprogarbejdet. Vi får set, hvad der virker i forhold til vores målgrupper, og hvad vi kan bygge videre på i vores arbejde. Ind i mellem vores fælles tiltag er vi også blevet gode at henvise til hinanden og bruge hinandens faglighed i konkrete situationer.

Det centrale i vores fælles arbejde vil fortsat være at finde de mest hensigtsmæssige måder at nå ud til forældre og bedsteforældre med budskabet om sproget som den vigtige genvej til deres børn og børnebørns muligheder i det danske samfund.

Det urolige bibliotek – bibliotekets møde med uroen

af Hans Elbeshausen (he@db.dk)

Ro på biblioteket – hvad for noget?

Uro på biblioteket fremstår for tiden som noget helt centralt i bibliotekarens, brugerens og offentlighedens bevidsthed. Uro er blevet til fællesnævneren for alt det, der forstyrrer os, der færdes på biblioteket. Uro kan imidlertid være mange ting; og ro er ikke uroens mest oplagte antonym. Biblioteker har måttet slås med uro, larm, tyverier og hærværk, siden den dag det første bibliotek blev indrettet. Bibliotekshistorien er fuld af eksempler, der viser, hvor hård en skæbne, biblioteker gennem historien måtte lide. Tænk bare på biblioteket i Alexandria. Ligeledes har bibliotekaren siden den dag været meget opfindsom for at beskytte bibliotekets inventar og sig selv.

Det er paradoksalt at forvente ro på biblioteket. Siden bibliotekerne blev åbne for publikum, har de været offentlige steder. Der færdes mange mennesker – med ret forskellig social og kulturel baggrund. Alene antallet af de tilstedeværende samt det, de foretager sig, er i sig selv en kilde til uro. Det er jo folkebibliotekernes særmærke, at de er til for og ved folket. Biblioteket var og er således et spejl for den almene kulturelle og sociale udvikling og brydning: uro i gårsdagens avislæsesal har nu om stunder flyttet sig til bibliotekets internetcafé.

Ikke desto mindre forventes der ro på biblioteket – en forventning, der hænger sammen med, at man i den borgerlige læsekultur sætter lighedstegn mellem læsning, individuel dannelse og biblioteket. Den enkelte dannede sig gennem fordybelse. Biblioteket, specielt folkebiblioteket, er dog et rum for interaktion og oplevelser, kommunikation og underholdning samt uddannelse. Tiderne skifter, og der er intet bibliotek med respekt for sig selv, der i dag ikke skelner mellem stilstand og ro, uro og udvikling.

Det, der i dag opleves som en udfordring, er at bibliotekerne er på vej væk fra den borgerlige læsekultur; det er den eventorienterede multimedieverden, der for længst er flyttet ind i biblioteket. Men der er mere end det: folkebiblioteket er ikke længere et symbol på danskheden; i bibliotekets offentlige rum findes der nye og hidtil ukendte adfærds-, kommunikations- og behovsmønstre. Rationalisering af bibliotekets daglige drift - fx. i form af selvbetjeningsautomater - kan være årsag til en krævede og mere belastende form for rådgivning i udlånsarbejdet.

Hvad er så uro?

Når der tales om uroproblemer på folkebiblioteker, så tænkes der på de forstyrrelser i biblioteket, der er fremprovokerede. Og det er provokationen samt de efterfølgende konflikter, der har brændt sig fast på nethinden. Provokationen står helt centralt i vores hukommelse – mest på grund af hændelsernes dramatiske sprog. Men der findes også en anden type uro, en vi næsten har glemt.

Jeg kommer til at tænke på en situation, hvor der er mange børn, og de behøver sådan set ikke være så store - 10 - 12 år - nede ved vores edb-maskiner...; og hvis de så er rigtig mange og måske er der en gruppe på 4 - 5 drenge, der er lidt rastløse og keder sig og driller de andre, der sidder ved maskinerne ..., så kan jeg godt komme ud i nogle situationer, hvor netop den der mængde af børn - at det bliver svært at kontakte én og det er helheden, der er urolig..., så kører den bare hele tiden og til sidst er jeg rimelig kørt ud af den (Solvang Bibliotek, Sundbyvester - København).

Uden at sammenligne folkebiblioteker med daginstitutioner, så kan man med udgangspunkt i de støjmålinger, der er blevet foretaget i børnehaver og vuggestuer pege på, at støjbelastningen generelt er stigende og udgør et vedvarende problem for de ansatte i offentlige institutioner. Der er en sammen-

hæng mellem den almindelige uro, hverdagsuroen, og den fremprovokerede uro; grænsen er flydende, og det er ofte umuligt at afgøre, hvad for en type uro, bibliotekaren lige for tiden slås med.

Endelig er der krænkelser, trusler, vold og hærværk, bibliotekerne må slås med. Jeg vil kort nævne tre voldsepisoder: i 1986 var det biblioteket på det Tyske Kulturinstitut, der blev raseret af BZ-ere; i april 2002 måtte brandvæsenet rykke ud for at slukke en påsat brand på Hinnerup bibliotek; i januar 2004 har der været slagsmål, overfald og hærværk på Biblioteket Blågården. I disse tre eksempler er bibliotekerne blevet ofre for vold og hærværk; men når skårene er blevet fjernet, vil følelsen af angst og lammelse i et langt stykke tid være til stede i bibliotekernes kollektive hukommelse: angsten for at det kan ske igen og lammelsen over den i situationen oplevede afmagt og fortvivlelse. Det er for tiden den største udfordring.

Hvad gør bibliotekerne så?

Folkebibliotekerne handler på mange forskellige måder, og de biblioteker, der har medvirket i min undersøgelse om *Det urolige Bibliotek* har lagt mange kræfter i at løse uroproblemet mange aspekter. Generelt kan det siges, at de adspurgte anser den lille daglige konflikt, dvs. støj, fremprovokeret larm samt krænkelser som en stor belastning. De fleste har ikke oplevet fysisk vold på biblioteket og frygter heller ikke overgreb uden for biblioteket. Uro opleves i situationen; når konflikten er overstået, er situationen i reglen afsluttet og episoden glemt.

Biblioteket i Vollmose er et oplagt eksempel, der illustrerer, hvordan en aktiv indsats kan mindske uroproblemet omfang og intensitet. Men Vollmose er også et atypisk eksempel, fordi koncentrationen af etniske minoritetsgrupper er så høj, at der kan være tale om ghettodannelse. Antallet af minoritetsgrupper ligger omkring de 80. Og gruppen af etniske danskere, der bor i Vollmose, er socialt ret dårligt stillet. Udgangsbetingelserne for biblioteksarbejde har været slette, men de kunne trods alt håndteres bedre, fordi målgruppen, sammenlignet med de fleste andre folkebiblioteker, var mindre ujævn: Vollmose-bibliotekets brugere har ét tilfælles: deres sociale og kulturelle kapital er forholdsvis lav. Dette kræver en anden form for biblioteksarbejde.

Biblioteket har i mange år været udsat for de fleste former for uro: støj, konflikter og skænderier, krænkelser og hærværk. På den baggrund virker det overraskende, at biblioteket i et interview (oktober 2003) har givet udtryk for, at uroproblemerne i dag er mindre hyppige og dramatiske, end de var for bare et år siden.

Som årsager til denne udvikling anføres tre ting: for det første har kvarterplanen for Vollmose skabt nye rammebetingelser for kulturelt og socialt arbejde generelt i Vollmose og for biblioteket. For det andet har personalepolitikken på biblioteket sørget for en større kontinuitet i arbejdet med målgruppen; det vil sige, at der hurtigere kan reageres på konflikter under udvikling samtidigt med at det er de samme ansigter, der er tilstede både for at gribe ind og at tilbyde hjælp. Med Læringscenter Vollmose blev – og det er punkt tre – der skabt mulighed for at arbejdet med målgruppernes sociale og kulturelle kapital både kunne intensiveres og gøres målgruppenspecifikt.

Kulturarbejdet i bibliotekets indre og ydre rum er blevet udvidet; fra at stille relevante informationer til rådighed tilbyder man i dag også at være vejleder for den enkelte bruger samt rollemodel for forskellige brugergrupper. Konceptet for Læringscenter Vollmose kan sammenfattes på følgende måde: Integration styrkes gennem positiv identifikation. Identifikation bygger på engagement. Jacklin Taoufik, der arbejder som projektkoordinator for Aktivitetsrum for piger, peger på de muligheder, der åbner sig for bibliotekerne i forbindelse med det målgrupperelaterede kulturarbejde.

Jacklin Tawfik: *De fleste piger kommer fra ressourcetsvage familier; forældrene er i reglen ikke i stand til at hjælpe deres børn, fordi de er dårligt integrerede; de kender ikke det danske samfund. Skolen er ret firkantet i deres arbejde med flygtninge og indvandrere. De får papirerne med informationer, og så forventer vejlederen, at de er i stand til selv at finde vej til det, de vil. Og det kan de ikke. Det er lige præcis det område, hvor vi kommer ind. Vi hjælper dem, der har brug for at snakke med nogen.*

At styrke integrationen via identifikation er et koncept, der ikke kun kendes fra Læringscenter Vollsmose; de børnebibliotekarer, der deltog i interviewene, beretter om dette samme. Lederen af Vollsmose Bibliotek, Anne Lauridsen, formulerer bibliotekernes dilemma, når hun siger, at hun ofte har overvejet at ansætte en socialpædagog i stedet for at indkøbe mere modersmåslitteratur.

Uroproblemer taler et dramatisk sprog; de kræver en løsning - her og nu. Men når konflikten er overstået, så begynder det egentlige arbejde: der skal udvikles og implementeres en strategi for at løse uroproblemet kulturelle og sociale aspekter. I interviewene nævnes mange forskellige strategier: bibliotekarer som rollemodel; konfronterende forældrearbejde, supervision og kompetenceudvikling samt netværksdannelse i lokalsamfundet.

Kan man komme af med uroproblemerne?

Det kommer an på de forventninger, det enkelte bibliotek har. Én ting er dog sikkert: vejen tilbage til den borgerlige læsekultur er spærret – med mindre folkebibliotekskonceptet ændres grundlæggende.

Det urolige bibliotek er kommet for at blive – det gælder både dets positive, men også dets negative sider. Det er lykkedes for nogle biblioteker bedre end for andre at mindske uroproblemet intensitet og hyppighed. Der er blevet udviklet mange interessante og innovative løsninger, som imidlertid ofte ikke kan overføres til andre biblioteksmiljøer. Så meget kan der dog siges: i det tilfælde, hvor det enkelte bibliotek ikke fandt sin vej, men bare gjorde, hvad der skulle gøres, så endte vejen i en blindgyde.

Derfor: tag udgangspunkt i de ressourcer og kompetencer, der findes på dit bibliotek, definer den form for uro, du og dit bibliotek kan tolerere, bliv enige om den kort- og den langsigtede strategi, der skal gælde på din arbejdsplads, handl i fællesskab og solidarisk.

'Takt og tone' på danske biblioteker

af Lisbeth Bjørn Hansen (l.b.hansen@brandekommune.dk) og

Lone Starch Pedersen(biblsp@bjerringbro.dk)

For bibliotekerne i Brande og Bjerringbro - to mindre kommuner - er spørgsmålet omkring biblioteksbetjeningen af etniske minoriteter blevet mere og mere aktuel. Som følge af de fastlagte kommune-kvoter er antallet af flygtninge/indvandrere i Brande og Bjerringbro Kommuner steget markant i løbet af de sidste fem år. Fra kun at huse nogle ganske få flygtningefamilier bor der i dag ca.130 flygtninge/indvandrere i Bjerringbro Kommune, og de er hovedsageligt bosat i kommunens to største byer, Bjerringbro og Rødkærsbro. I Brande er der bosat knap 200, hvoraf størsteparten er flygtninge/indvandrere fra Bosnien-Hercegovina.

Det er små tal i forhold til de store kommuner og byer, men ikke desto mindre en ny stor lånergruppe, som vi på bibliotekerne skal til at betjene og forholde os til. For, som man har erfaret mange andre steder, har vi også i Brande og Bjerringbro oplevet, at de nye medborgere meget hurtigt opsøger biblioteket, når de er flyttet til vores kommune. Og pludselig står vi så, som personale, med alle de problemer og frustrationer, som vi kun har hørt om fra 'de store byer'. Uro, støjende opførsel, manglende respekt over for personale og andre lånere, truende og voldelig adfærd, manglende forståelse for hushets regler osv. Problemer, som vi naturligvis også har med de danske børn, men på grund af de sproglige og kulturelle barrierer kommer konflikterne med de etniske børn og unge hurtigt til at fylde forholdsvis meget i vores hverdag.

Bjerringbro

I Bjerringbro har vi som personale forsøgt at dæmme op for disse konflikter gennem forskellige tiltag:

- To pædagoger fra én af kommunens fritidsinstitutioner delte på et personalemøde ud af deres erfaringer med integrationen af især somaliske børn og unge. Vi fik mange praktiske råd, vi kunne bruge.
- Løbende kontakt med SSP-medarbejderen på den skole, der huser indslusningsklasserne. Medarbejderen kommer regelmæssigt på biblioteket og deltager i vores personalemøder, når der er problemer, der skal diskuteres igennem.
- God kontakt til de lokale betjente og kommunens opsøgende medarbejder blandt unge.
- Deltagelse i diverse kurser og temadage.
- Fælles temaaften for hele personalet med foredraget: 'Støjende og utilpassede børn og unge'.
- Biblioteksorientering for voksne flygtninge/indvandrere. Biblioteksorienteringen indgår i introduktionskurset til det danske samfund, der tilbydes alle nyankomne flygtninge/indvandrere.
- Biblioteksorientering for børnene i indslusningsklasserne.
- Samarbejde med kontaktfamilierne under lokalafdelingen af Dansk Røde Kors. Kontaktfamilierne formidler PR for de af vore arrangementer, der også eller især henvender sig til flygtninge/indvandrere.

Brande

På Brande Bibliotek har problemerne og konflikterne været knap så markante og voldsomme som på Bjerringbro Bibliotek. Problemerne hører overvejende under kategorien: manglende forståelse for hushets regler samt for almindelig hensyntagen til andre.

Eksempel på problem

For et års tid siden bookede to etniske familiers børn børnebibliotekets computere hele dagen. Da der var mange søskende reserverede de på skift computere i hele bibliotekets åbningstid.

Dette betød, at alle andre børn var totalt afskåret fra at benytte computere. Trods gentagne henstillinger til børnene om at begrænse brugen af computere fortsatte 'misbruget'.

Desuden oplevede vi på biblioteket også en frustration over, at forældrene i de to familier overlod til biblioteket at passe deres børn efter skoletid. Uanset alder mødte alle børnene på biblioteket lige efter skoletid og blev der til lukketid, med de uroproblemer det nu medførte. I den tro, at danskerne - i lighed med deres hjemlands traditioner - ser efter hinandens børn, havde de to familier ikke prioriteret særligt højt at få deres børn indmeldt i pasningsordninger.

Vi kontaktede derefter kommunens integrationsmedarbejder, som både selv og i samarbejde med en tolk skrev et brev til de to familier. Herefter sendte bibliotekslederen også et brev. Men alt sammen uden resultat. Heller ikke biblioteksorienteringen for specielt de to familier bragte nogen løsning.

Herefter indkaldtes forældrene i de to familier til en samtale, hvor udelukkende problematikken vedrørende overbookingen af computere samt de misforståede forventninger om, at biblioteket skulle passe børnene efter skoletid, blev drøftet. Kun den ene familiefar deltog i mødet, som forløb meget konstruktivt. Faderen havde al mulig forståelse for problemet og lovede, at problemet snarest blev løst. De to etniske familier står i tæt kontakt med hinanden, så faderen har tilsyneladende viderefornet budskabet, for problemet eksisterer ikke mere. Vi har siden erfaret, at børnenes besøg på biblioteket er rationeret og organiseret i et skema. Ligesom børnene nu også er indmeldt i pasningsordninger. Det var altså først, da familierne fik et tydeligt og utvetydigt budskab om problemets art, at situationen blev ændret.

Hvad har disse situationer så lært personalet på Brande og Bjerringbro Bibliotek?

- Flygtningenes/indvandrernes kulturelle baggrund afstedkommer ofte misforståelser. Alene det, at kommunikationen ikke fungerer optimalt, er et problem. Forventer flygtningene/indvandrerne, at der i Danmark hersker tilsvarende kulturelle traditioner som i hjemlandet, giver det ofte anledning til diverse misforhold.
- Det er vigtigt, at man i personalegruppen har en fælles holdning til, hvordan konflikterne skal løses, når de opstår, og at man bakker hinanden op.
- Den danske tendens til at 'pakke tingene ind' - måske en form for konfliktskyhed - komplicerer af og til situationerne unødvendigt. I vores iver efter at formidle bibliotekets mange tilbud og services undlader vi måske at tydeliggøre og håndhæve bibliotekets regler og almindelig dansk omgangsform. Mange gange lader vi måske være med at gribe ind i over for konflikter af frygt for at fremstå som racister.
- Det er af stor betydning for respekten mellem os og de etniske lånere, at vi tager konfrontationerne, når det er nødvendigt. Det kan anbefales at være to personer til stede i forbindelse med en lidt problematisk situation, dels for at undgå eventuelle misforståelser i kommunikationen samt af hensyn til personalets tryghed og gennemslagskraft i løsningen af konflikten.
- Det er vigtigt at være meget direkte og kontant, når vi skal håndtere konflikter med vore flygtninge/indvandrere. Der skal ikke være i tvivl om, at reglerne på biblioteket SKAL overholdes, også selv om de 'kun' bliver formidlet af kvinder. Med klare og tydelige budskaber opnår vi den største effekt og respekt, hvilket er til gensidig glæde og gavn.

Som følge af bibliotekernes problemer i forbindelse med flygtninge-/indvandrerbetjeningen rettede Bjerringbro og Brande Bibliotek i øvrigt en henvendelse til konsulent for etniske minoriteter, Gitte Fangel, i Netværksområde 4. I dag er begge biblioteker repræsenteret i en projektgruppe vedrørende håndtering af flygtninge-/indvandrereproblemer.

Supervision for biblioteksansatte i områder med mange flygtninge og indvandrere – et forsøg i København, Nivå og Ishøj

af Marianne Ellert (mae@gentofte.bibnet.dk)

På grund af stigende uroproblemer på biblioteker, der har mange etniske minoriteter i deres område, bliver der fra januar sat et supervisionsprojekt i gang i netværk 1. Fire biblioteker deltager i projektet: Nivå, Ishøj og to biblioteker i Københavns Kommune.

Bibliotekerne har ikke mange erfaringer med en mere systematisk supervision. Det finder især sted inden for social- og sundhedssektoren. Enkelte biblioteker har dog forsøgt sig med en model, hvor man har haft nogle samtaler med en medarbejder fra kommunen, der har erfaring med supervision. I dette projekt vil der være en fast gruppe på 12 deltagere. For at sikre kontinuiteten i forløbet er det vigtigt, at det er de samme personer, der deltager fra gang til gang. Der er blevet lagt på vægt på, at der skal være personale fra forskellige afdelinger på et bibliotek, sådan at de enkelte biblioteker senere kan udarbejde en samlet politik for, hvordan man vil tackle problemerne. Det er endvidere blevet pointeret, at de deltagende biblioteker skal være i områder med mange indvandrere og flygtninge, hvor der inden for de sidste to år har været konstateret problemer.

Som supervisor er cand. pæd. og familieterapeut Ahmet Demir blevet udpeget. Han har i flere år været leder af Blæksprutten i Avedøre, hvor han har arbejdet med utilpassede unge. Ahmet Demir har også foretaget supervision af personale inden for social- og sundhedssektoren. Endvidere vil lektor fra Danmarks Biblioteksskole, Hans Elbeshausen, der gennem det sidste år har forsket på området, være observatør. Hans Elbeshausen har blandt andet foretaget en række interviews på nogle biblioteker med uroproblemer for at få indkredset årsager og baggrund.

Forløbet vil være strække sig over 3-4 gange - eventuelt med en lille pause midt i forløbet - for at de enkelte biblioteker kan identificere deres problemer og afprøve, hvordan supervisionen har virket. Der vil blive foretaget en grundig evaluering, når forløbet er afsluttet. Hvis projektet bliver en succes vil det blive sat i gang andre steder.

Ikke blot i Københavnsområdet, men i hele landet, er problemer med unge af anden etnisk herkomst eskaleret. Det er så markant, at alle fire konsulenter overvejer at tage forskellige initiativer, som vil blive koordineret indbyrdes.

Indflydelse på bibliotekets indkøb af computerspil – børnebrugerråd gav tættere dialog med tosprogede børn

af Berit Sandholdt Jacobsen (bsj@grevebib.dk)

Greve Bibliotek arbejdede fra september 2000 til december 2001 med et projekt omkring børns medbestemmelse i materialevalg inden for områderne playstation- og cd-romspil. Regeringens børnekulturpolitiske redegørelse fra sommeren 1999 var en af projektets udløsende faktorer. Det var bl.a. punkter som *inddragelse af børn og unge i børnebibliotekets virksomhed* og at *skabe rammer for flere møder mellem voksne og børn, flere samtalemuligheder og handlefællesskaber*, det var interessante. Derudover ønskede biblioteket at komme i en tættere dialog med flere af de tosprogede børn, der benytter bibliotekerne.

Målsætningen var følgende:

- Styrkelse af dialogen mellem børn/unge og biblioteket
- Kendskab til børn/unges mening og vurdering af indkøbspolitikken på playstation- og cd-romspil
- Udveksling af kompetencer mellem børn/unge (herunder bl.a. kvalitetskriterier)
- Synliggørelse af bibliotekets virksomhed overfor børnene/de unge
- Synliggørelse af biblioteket i det omkringliggende lokalsamfund
- Give børnene/de unge mulighed for medbestemmelse
- Øget samarbejde på tværs af afdelingerne for at fremme helhedstænkningen på biblioteket.

Vi ønskede at opfylde målsætningen ved at etablere et børnebrugerråd for børn i alderen 9 til 16 år. Rådets opgave var at deltage på lige fod med bibliotekarerne i materialevalget om playstation- og cd-romspil.

Der blev sendt breve ud til lærerne i 3. til 10. klasse i de omkringliggende skoler. Sammen med brevene blev der vedlagt løbesedler til alle børnene, hvori vi opfordrede børnene til at melde sig til projektet.

Det blev en succes ud over alle grænser. Vi fik hurtigt 45 tilmeldinger, og vi valgte derfor at oprette to hold. Første hold bestod af de yngre drenge og piger og andet hold af de større børn. 30 af de 45 børn blev en fast kerne, der pligtopfyldende udfyldte rollen som medlemmer af brugerrådet en eftermiddag hver 14. dag. 50 pct. af disse børn var to-sprogede.

På første møde introducerede biblioteket begrebet brugerråd for børnene og orienterede dem om økonomi og budget. Det blev gjort klar, at det var deres ansvar - lige så vel som bibliotekarernes - at pengene blev brugt forsvarligt, og at filialerne også blev tilgodeset. Der blev talt meget om andre målgrupper og vigtigheden i, at deres behov og ønsker også blev opfyldt, i dette tilfælde de mindre børn.

Der blev gennemgået lektøranmeldelser med børnene, der blev diskuteret udlånsregler, og hvorfor man ikke kan gå ned i Bilka og købe spillene og derefter udlåne dem via biblioteket. I denne proces blev børnene meget opmærksomme på priserne på de forskellige spil, og man kan roligt sige, at der blev udvist en sparsommelighed og ansvarsfølelse ud over det sædvanlige.

De efterfølgende eftermiddage med børnene forløb således:

Først spiste vi kage og drak saftvand og snakkede om løst og fast. Det blev ofte skolen, der blev diskuteret, og det var tydeligt, at vi som bibliotekspersonale havde en anden fortrolighed med børnene end lærerne på skolen. Vi mener selv, at det var vigtigt, at der blev givet plads til den sociale snak.

Derefter blev deltagerne inddelt i mindre grupper, hvor der blev læst anmeldelser og diskuteret, hvorvidt man skulle indkøbe det anmeldte spil til biblioteket og i så fald, hvor mange eksemplarer, der skulle købes. Midt i forløbet fik vi lavet en aftale med DBC om en gennemsynsordning med spillene. På et af de første møder blev der udarbejdet et skema med kvalitetskriterier til brug ved vurderingerne af spillende.

Efter beslutningen om indkøb eller ej skulle grupperne på skift fremlægge deres anbefalinger og argumentere for dem. Det var ikke alle, der i starten syntes om den ide, men det kom efter et par møder. Efter fremlæggelserne blev der stemt om køb eller ej, og budgettet blev fulgt nøje.

Sidst men ikke mindst skulle der, efter at børnene havde haft mulighed for at spille nogle af spillene, skrives anmeldelser til bibliotekets hjemmeside. Dette var klart noget, rigtig mange af børnene syntes var cool - at få deres anmeldelse på hjemmesiden!

Brugerrådet var en succes:

- Der var en god dialog med børnene, som også fortsatte efter at brugerrådet blev nedlagt.
- Der blev knyttet venskaber på kryds og tværs mellem børnene.
- Vi fornemmede, at biblioteket blev en mere integreret del af børnenes bevidsthed, og at de fik en større ansvarsfølelse/interesse overfor bibliotekets materiale og personale. Det medførte – og medfører stadig - en forbedring af den uhensigtsmæssige adfærd, vi som personale ofte tidligere oplevede på en udlånsvagt.
- Deltagernes positive og ansvarsfulde syn på biblioteket gik i arv til venner og søskende.

Der blev brugt mange personaletimer til projektet, men det har i tiden efter vist sig, at det har været ressourcer, der er givet godt ud. Vi har levet på succesen siden starten af projektet og kan derfor konkludere, at koncentrerer man indsatsen ved et lignende integrationstiltag hvert 3. eller 4. år, er ressourcerne reelt ikke så omfattende.

Den fulde evalueringsrapport af 'Børnebrugerråd på Greve Bibliotek' kan ses på www.grevebib.dk.

Find ud(dannelse) af det - uddannelsesvejledning af unge nydanskere

Georgios Skouros, Læringscenter Vollsmose (gsk@fynbib.dk)

Da Odense Centralbibliotek i november 2001 indviede Læringscentret i Vollsmose, var vi klar over, at det var et eksperiment, vi havde gang i. Hensigten var at initiere nogle læreprocesser, som ville gøre vore brugere, hovedsagelig med flygtningebaggrund, bekendte med de muligheder, som computer-netværk indeholder med hensyn til informationskompetence.

Lær at lære har mottoet været og så langt så godt. Men lær at lære hvad?

Det viste sig hurtigt, at vi arbejdede med en gruppe, som i høj grad ikke kun manglede svarene, men først og fremmest spørgsmålene. Anderledes var det ikke, når der var tale om unge (dem får vi mange besøg af), som stod foran et for deres fremtid meget vigtigt valg: uddannelsesvalget.

Som sædvanlig kunne vi havde sagt: *Det her er ikke vores - bibliotekets - opgave*, og som sædvanlig sagde vi det ikke!

I stedet søgte vi - og fik i september 2003 bevilget - midler fra Integrationsministeriet til at køre projektet Find Ud(dannelse) af det. I al sin enkelthed går projektet ud på at være komplementerende til den eksisterende uddannelsesvejledning. Vi prøver at nedbryde faggrænserne igennem et samarbejde, som involverer skolevejledere, andre projekter (nogle af dem, som Aktivitetsrummet for unge piger, har selv haft Læringscentret som udgangspunkt) og virksomheder. Vores primære rolle bliver at henvise de unge fra de mere end 70 nationaliteter, som Vollsmose 'gemmer', til de steder, hvor de kan få inspiration og afklaring om deres muligheder. Og lidt til. Vores opgaver vil nemlig også bestå i:

- Oprettelse af database for kategorisering af problemområder, som viser sig i samtaler med de unge og deres forældre om de unges uddannelsesplaner.
- Oprettelse af en hotline for unge om vejledning - såvel en internet-baseret hotline som en hotline baseret på SMS'er fra mobiltelefon.
- IT-baseret vejledning med udgangspunkt i Læringscentret.
- Opsøgende forældrearbejde udført af kulturbrobyggerne i Læringscentret.

Eftersom projektet er i startfasen har vi endnu ikke resultater eller 'opskrifter' at uddele, men engagementet og samarbejdet er på plads. Og det i sig selv er ikke så ringe endda!

Jobhjørne på Gellerup Bibliotek

Lone Hedelund (lhh@bib.aarhus.dk)

Hvad er Jobhjørnet?

Jobhjørnet er et uformelt og åbent miljø, som gennem sine tilbud gerne skulle give brugerne nye og bedre ideer til, hvordan man kan komme i gang på arbejdsmarkedet. Jobhjørnet er målrettet beboerne i bibliotekets nærområde, såvel forsikrede som ikke forsikrede. Den primære målgruppe er dog arbejdsløse med anden etnisk baggrund.

Jobhjørnet er fysisk placeret i en 'krog' på Gellerup Bibliotek. Placeringen er tilpas afskærmet fra bibliotekets øvrige aktiviteter, så brugerne kan arbejde i fred og rimeligt uforstyrret. Jobhjørnet er dog samtidig en meget synlig del af biblioteket for såvel brugere af udlånslokalet som for brugere, der er på vej ind i biblioteket.

Jobhjørnet består af tre computere med tilhørende printer, samt en telefon, der tilsluttes når brugerne skal i kontakt med en arbejdsgiver. Over computerne hænger en opslagstavle, hvor der dagligt ophænges printede jobtilbud fra Arbejdsformidlingens database samt enkelte gange fra andre baser og så ledige stillinger i Århus Kommune.

Jobhjørnets force er - og har hele tiden været - at det er uafhængigt af det gængse sagsbehandlermiljø. Man kan dumpe ind - uformelt og anonymt - og få en medmenneskelig rådgivning. Det gælder kort sagt om, at brugerne af Jobhjørnet gennem en medmenneskelig kontakt skal få øjnene op for egne evner og ressourcer. En viden, som skal bruges til at præsentere sig selv bedst muligt i enten skriftlige ansøgninger eller ved en jobsamtale

Hvad kan man få hjælp til i Jobhjørnet?

Man kan få hjælp til at skrive ansøgninger. Hvad enten det drejer sig om opstilling og korrekturlæsning af ansøgninger, skriftlig eller telefonisk kontakt til arbejdsgivere for yderligere information om en stilling, hjælp til at søge efter jobs på enten Arbejdsformidlingens og/eller andre jobbaser. Hjælpen kan også dreje sig om udarbejdelse af CV eller at lægge sit CV ind på Arbejdsformidlingens website. Desuden kan man få hjælp til at lægge grundregistrering ind på Arbejdsformidlingens hjemmeside.

Hvornår kan man bruge Jobhjørnet?

Jobhjørnet startede med at have en daglig åbningstid på to timer bemandet med en bibliotekar. Desuden var der i det første trekvarte år skiftevis en jobkonsulent fra enten Arbejdsformidling eller Beskæftigelsesafdeling til stede i åbningstiden hver torsdag. Jobkonsulenterne kunne spørges til råds, men de kunne ikke give sagsbehandling. Det er i det hele taget generelt for projektet, at der ikke foretages sagsbehandling men kun vejledning.

Efter ca. et halvt år besluttede vi, at med det pres, der også var for at få hjælp til jobansøgninger og tips og tricks uden for den gængse åbningstid, skulle Jobhjørnet være tilgængeligt i hele bibliotekets åbningstid. Det har vist sig ikke at være en helt så fremragende ide. Ikke at der kommer færre kunder i butikken, men denne beslutning har ramt de svageste brugere. Derfor har vi revurderet tilbuddet, således at der nu igen er en åbningstid på to timer ugens første fire dage. Åbningstiden ligger mellem kl. 13 og 15.

Vi vurderer, at Jobhjørnet i starten havde mellem syv og ni daglige brugere af tilbuddet, og at dette tal i dag andrager ca. 20 daglige brugere. Jobhjørnet er målrettet voksne, men den gode kontakt, der er etableret til de unge, håber medarbejderne på Gellerup Bibliotek kan forplante sig til de unges forældre og øvrige familier, så de også vil søge hjælp i Jobhjørnet.

Er det alt?

Nej, Jobhjørnet er og har budt på meget mere. Beskæftigelsesafdelingen har udbudt to jobsøgningskurser hver med plads til otte deltagere. Ligeledes er der blevet afholdt Internetintroduktioner til forskellige jobbaser samt en foredragsrække med forskellige jobrelaterede emner. Endelig har der været afholdt en mindre jobmesse. Hovedparten af de deltagende firmaer har mange ufaglærte medarbejdere, og de øvrige var arbejdspladser/firmaer, der er kendte for at have mange to-kulturelle ansatte samt for at gøre en særlig indsats inden for mangfoldighedsledelse. Lige nu planlægges afholdelse af en fritidsjobmesse, som skal løbe af stablen i februar/marts måned.

Hvad så nu?

Det hele startede som et udviklings- og samarbejdsprojekt mellem Arbejdsformidlingen, Beskæftigelsesafdelingen Århus Kommune, Socialcenter Vest samt Gellerup Bibliotek. Jobhjørnet har indtil 31. marts 2004 stadig status som projekt. Til at styre projektet er der nedsat en styregruppe bestående af en repræsentant fra hver samarbejdspartner.

Arbejdsformidlingen og Beskæftigelsesafdelingen i Århus Kommune har netop åbnet JobVest, et nyt jobcenter for ledige eller jobsøgende, der bor i Århus Vest. JobVest er et samarbejdsprojekt som betyder, at beboerne i Århus Vest kun skal henvende sig et sted og til en af de 35 sagsbehandlere, når de har spørgsmål og sager vedrørende ledighed og jobsøgning. I den forbindelse er der også ansat to jobguides, hvoraf den ene pt. har træffetid i Jobhjørnet to gange ugentligt.

Der samarbejdes endvidere med andre projekter og tiltag, som arbejder med samme mål om at få flere borgere med flygtninge-/indvandrerbaggrund i ordinært arbejde. Dette samarbejde foregår på mange planer - enten i form af telefonisk kontakt, eller som initiativer til konkrete handlinger og/eller arrangementer så som foredrag, tilbud om assistance etc.

Pengene til Jobhjørnet blev i sin tid bevilliget af Koordinationsudvalget for den Forebyggende Arbejdsmarkedsindsats.

Godnat Gellerup – et forsøg på at finde Danmark. Debatteater

af Bente Vedel Larsen (bentevedel@post8.tele.dk)

Det københavnske bibliotek i Solvang Centret dannede i oktober 2003 ramme for opførelsen af debatstykket Godnat Gellerup. Forestillingen blev en stor succes med omkring 75 tilfredse deltagere. En meget væsentlig årsag til det gode resultat, også omkring den praktiske afvikling, skyldtes givetvis bibliotekets lokale samarbejde. Biblioteket har i en længere årrække været med til at opbygge et godt lokalt netværk.

Godnat Gellerup var et af arrangementerne fra en tilbudsliste under Tværkulturelle Mødesteder, et landsdækkende samarbejde mellem Dansk Flygtningehjælps Kulturbestyrelse og Statsbiblioteket/Indvandrerbiblioteket i tilknytning til Biblioteksstyrelsens indsatsområde Det globale i det lokale, hvortil der blev givet støtte fra Integrationsministeriet.

Det konkrete debatstykke, med undertitlen Et forsøg på at finde Danmark, spilles af tre unge indvandrere fra Gellerupparken, der i humoristisk form giver et billede af sig selv og rører ved de fordomme og tabuer, der omgærder hele integrationsproblematikken.

Da vi på biblioteket hørte om disse tilbud, fik vi først nogle uddybende oplysninger fra Gellerup Bibliotek, hvor man kendte gruppen godt. Så tog vi kontakt til vores lokale samarbejdspartnere og foreslog, at vi fik Godnat Gellerup herover.

Samarbejdspartnerne blev:

- Biblioteket i Solvang Centret
- Den lokale kulturforening Liv i Sundby (LIS), som har hjemsted på biblioteket, og hvori biblioteket har en bestyrelsespost
- Værestedet Joker (lokalt værested for unge, hvor de fleste er af anden etnisk oprindelse end dansk)
- Udfordringsgruppen (samarbejde mellem forskellige lokale institutioner omkring de 10-14-årige i område); I denne gruppe har biblioteket også en plads.

Og så gik det slag i slag. Der blev:

- Telefoneret og mailet med projektleder Sidsel Jacobsen, Dansk Flygtningehjælp.
- Holdt planlægningsmøder om arrangementet.
- Lavet PR (plakater til opsætning i institutioner og opgange og flyers til biblioteket og klubberne). LIS satte arrangementet i efterårsprogrammet, og det blev ligeledes sat i programmet for Liv i Efterårsferien (LIE, en stor årlig kultur- og aktivitetsuge i lokalområdet).
- Inviteret folk i lokalområdet, der arbejder med unge (SSP, lærere, pædagoger etc.).
- Lavet aftale med Ungrådet om at sælge snacks og sodavand, og vigtigst af alt, om at fortælle andre unge om arrangementet.

På spilleaftenen kom gruppen (de tre unge amatører og instruktøren) i god tid som aftalt og blev modtaget af fire fra planlægningsgruppen. Arrangementet skulle afvikles i et lokalt beboerhus nær biblioteket. Gruppen var med til at sætte stole frem, blev beværtet med pizza, lavede stemmeprøver osv.

Planlægningsgruppen var spændt og lidt nervøs. Vi vidste ikke, om der kom fem eller halvtreds tilskuere. Et kvarter før start var der stort set ingen. Men pludselig kom folk, i alt omkring 75, så beboerhuset blev fyldt til bristepunktet. Rigtig mange unge, enkelte børn og mange voksne, også ældre. De fleste kom fra lokalområdet. De unge var overvejende af anden etnisk oprindelse end dansk. En del af de unge var brugere af Joker (som holdt lukket denne aften) og kom som samlet gruppe sammen med dens personale; skuespillerne blev efter forestillingen inviteret på besøg i Joker.

Selve stykket fungerede fint, tilskuerne var koncentrerede og fulgte ivrigt med. Bagefter var der debat i en times tid. Også her var folk både ivrige og diskussionslystne, på tværs af køn, alder, nationalitet og tilsløring. Instruktøren var mødeleder og samtidig debatprovokerende, men på en god måde. Arrangørerne var fuldstændig enige om, at det havde været et usædvanlig vellykket arrangement. Problematikken i stykket ramte fuldstændig klokke rent ned i problemstillinger, som er aktuelle og centrale for mange af de unge her i området. Både på selve aftenen og efterfølgende hørte vi fra tilskuerne, at de var tilfredse – OGSÅ fra nogle af de unge! Skuespillerne gav også udtryk for, at deres arrangement havde fungeret godt hos os, ikke mindst den efterfølgende debat, der af og til andre steder havde været lidt tam.

Lokalområdet

Biblioteket i Solvang Centret ligger på den indre del af Amager ved Røde Mellemvej, midt i det sociale boligbyggeri Remisevænget (uofficielt kaldet Urbanplanen) fra 60'erne, omgivet af haveforeninger, villakvarterer og et kollegium, og nabo til den kommende Ørestad. Beboerne i nærområdet er danske, ex-jugoslaver, pakistanere, iranere, arabere (palæstinensere, marokkanere og irakere), afghanere, somaliere, nogle russere og armenere, lidt tyrkere og kurdere, og nogle få vietnamesere. Foruden biblioteket er der i centret en skole - som biblioteket lejer sig ind hos - kirke, supermarked, værtshus, socialcenter og et lukningstruet apotek. Både banken og posthuset er blevet lukket på grund af for mange røverier. Midt i området ligger en stor park, og der er børneinstitutioner, plejehjem, en bemandedt legeplads og værestedet Joker. Desuden tre beboerhuse og fælleslokaler for beboerrådgiveren og ungdomsboligkoordinatoren.

Bibliotekets lokale netværk

Biblioteket har et meget tæt samarbejde med skolen. Vores kontorpersonale betjener skolebørnene om formiddagen, og vi har fælles anvendelse af vores materialesamlinger.

År tilbage (længe før SSP blev opfundet) startedes et tværfagligt samarbejde i lokalområdet omkring børn og unge, INFO, som biblioteket deltager i. En udløber af INFO blev Udfordringsgruppen, et samarbejde mellem forskellige lokale institutioner, som primært arbejder med de 10-14-årige "gråzone"-børn; i denne gruppe sidder bl.a. biblioteket og ungdomsboligkoordinatoren. Et væsentligt formål for Udfordringsgruppen er gennem smagsprøver på kursus- og aktivitetstilbud at sluse de unge ind i de eksisterende lokale klubber og foreninger, fx Fremad Amager. Biblioteket deltager i en årlig Udfordringsdag i Remiseparken, hvor den kommende sæsons ungdomskurstilbud præsenteres.

Værestedet Joker er for unge over 14 år og benyttes mest af de, der ikke har tilknytning til lokale ungdomsklubber. Biblioteket har tæt kontakt til medarbejderne i Joker, bl.a. i uro-situationer. I Joker har en medarbejder haft en pige-gruppe; dette projekt får forhåbentlig en chance for at fortsætte. Biblioteket har afholdt et enkelt arrangement for bl.a. pigerne fra pige-gruppen.

Både LIS (Liv i Sundby) og LIE (Liv i Efterårsferien) indtænker arrangementer for de unge i området, når der lægges programmer. Biblioteket deltager i både LIS og LIE, og beboerrådgiveren, som også er meget kreativ mht. lys & lyd, ligeledes. En del af LIS og LIE-arrangementerne afholdes på biblioteket, andre i de lokale beboerhuse.

Lokalt eksisterer også en Multikulturel Gruppe, hvor lokale beboere og deltagere fra lokale institutioner, herunder biblioteket og beboerrådgiveren, planlægger og afvikler arrangementer for beboerne; disse arrangementer kan også indgå i LIS-sammenhæng.

Desuden samarbejder biblioteket selvfølgelig med sundhedsplejerskerne (bl.a. med biblioteksorientering for deres arabiske mødregruppe), den pædagogiske konsulent, præsten, Børnekulturhuset på Amager, de øvrige lokale institutioner og skoler osv. Og vi er strukturmæssigt knyttet sammen med fire andre KKB-biblioteker på Amager.

Så når vi valgte at satse på Godnat Gellerup, var det fordi arrangementet faldt i tråd med, hvad vi lokalt arbejder med, både i forhold til en stor del af vores brugergrupper og til vores eksterne samarbejdspartnere. De er altid meget parate til at bakke op om forslag til arrangementer fra bibliotekets

side med både økonomiske og praktiske ressourcer, og det er jo vigtigt. Biblioteket er meget synligt i det lokale netværkssamarbejde. Vi deltager i mange forskellige grupper og arrangementer, og vores samarbejdspartnere husker at invitere os. De lokale biblioteksbrugere er også vant til at møde os 'udenfor huset', og de, der ikke bruger os, kan møde os eller høre om os.

Endelig er den ene af vores biblioteksmedhjælpere, en lokal dreng med rødder i Somalia, meget respekteret af de lokale unge.

Så vi er synlige i lokalområdet på mange forskellige måder. Og vi vil arbejde videre i denne retning, fordi biblioteket er så vigtigt både som kulturelt tilbud i et resourcesvagt område med mange børn og pensionister, som videnscenter - og som portal til det danske samfund.

Aktivitetsrummet for unge piger i Vollsmose Bibliotek

af Ann Poulsen (apo@bs.dk)

Ideen om etablering af Aktivitetsrummet for piger udsprang af Jacklin Tawfiks ansættelse som kulturbrobygger på Vollsmose Bibliotek. Jacklin Tawfik er sidst i 30'erne og kom til Danmark fra Bulgarien for 12 år siden.

En af Jacklins arbejdsopgaver som brobygger var at undersøge, hvilke muligheder, der var i lokalområdet for piger med en etnisk minoritetsbaggrund. Ifølge Jacklin får de etniske piger ikke lov at komme i en almindelig ungdomsklub, hvor drengene fylder meget. De etniske forældre synes, at der er for meget ballade. Det er desuden et problem, at man først kan få adgang til en ungdomsklub, når man er 14 år. De etniske piger har brug for at få et fritidstilbud omkring 10 - 12 års alderen, for fra det tidspunkt lever de i stigende grad isoleret i familierne. De bliver tilbageholdende og sky og dermed meget sværere at integrere i det danske samfund.

Aktivitetsrummet blev etableret i 2001, og hensigten var - og er stadig - at give et fritidstilbud til piger med etnisk baggrund i alderen 10-18 år. Aktivitetsrummet ligger på Vollsmose Bibliotek, for biblioteket er ét af de få steder, hvor pigerne får lov til at komme for deres forældre. I aktivitetscenteret kan pigerne få en chance for at finde ud af, hvem de er, og hvad de gerne vil i deres fremtid. Desuden fungerer aktivitetsrummet som en formidler af kontakt mellem pigerne og mellem pigerne og det danske samfund.

Et frirum med forældrenes accept

Aktivitetsrummet er et fælles frirum for pigerne til at være sammen med veninder uden for hjemmet og uden for forældrenes rækkevidde og kontrol, hvilket forældrene til muslimske piger normalt ikke har det så godt med, medmindre de er sikre på, at værestedets normer og regler er i overensstemmelse med deres forventninger og selvfølgelig med deres kulturelle normer og regler. Jacklin fortæller, at for at pigerne kunne melde sig til og benytte det frirum, som hun og hendes hjælpere prøvede at skabe for dem, var det deres opgave først og fremmest at give forældrene den nødvendige sikkerhed eller rettere sagt trykthed med hensyn til krav og forventninger. For uden den måtte pigerne sandsynligvis ikke benytte Aktivitetsrummet. Da de vidste, at mange af pigernes forældre ikke taler dansk, valgte de at oversætte en informationsbrochure til arabisk, persisk, tyrkisk og somalisk.

De piger, der benytter Aktivitetsrummet, kommer fra blandt andet Palæstina, Libanon, Irak, Tyrkiet, Somalia og Bosnien. Familierne lægger meget vægt på deres kulturelle og traditionelle normer og værdier. Kulturforskellen skaber problemer for de fleste unge piger i det danske samfund, fordi forskellighederne ikke accepteres af deres forældre. Når en ung indvandrepige møder det danske samfund, må hun udvikle en række færdigheder for at klare sig. I mange tilfælde er det utrolig svært, fordi hun både skal opfylde omgivelsernes forventninger og leve op til sin families forventninger. Problemet for disse piger består i, at de er opvokset her i landet og ofte har andre forestillinger om, hvad de gerne vil med deres liv end det, deres forældre har planlagt for dem. Mange af pigerne ønsker ikke at ende ligesom deres mødre; men ved på den anden side heller ikke, hvad de kan gøre for at undgå det. Pigerne har brug for hjælp til at finde en løsning på deres problemer og komme videre med deres liv.

Aktivitetsrummet har spillet en utrolig positiv rolle i pigernes liv og har i stor grad medvirket til at forhindre noget af den følelsesmæssige isolation, som mange af pigerne oplever - de møder andre unge piger med lignende problemer, danner sociale netværk og kommer i dialog med hinanden om, hvordan de kan takle deres indre kaos.

Faglige, kreative og sociale tilbud

Aktivitetsrummet drives i dag i samarbejde med Klub Ragnarok og Rising Ungdomsskole, og der er for tiden omkring 120 piger tilknyttet. Der er tre typer af tilbud til pigerne: faglige, kreative og sociale. Der er fx lektiehjælp, internetundervisning og uddannelsesvejledning. På det kreative felt er der tilbud om workshops i fx billedkunst. Når produkterne udstilles, kan pigerne få nogle succesoplevelser, som de kan bygge videre på. Socialt gælder det aktiviteter som sport, musik og ture ud af huset samt almindelig hygge og samvær.

Værdien af gode rollemodeller

Pigerne har som nævnt brug for et sted, hvor de kan lære at kombinere deres egen og den danske kultur og finde deres egen identitet. Jacklin arbejder med at skabe rammerne, så det kan lade sig gøre. Det er vigtigt at introducere pigerne for meningsfulde aktiviteter, der kan være med til at styrke deres selvværd samt vise dem, hvad det vil sige at være en del af et fællesskab. Det er vigtigt, at personalet fremstår som engagerede, tydelige og troværdige voksne over for pigerne, så de har nogle brugbare rollemodeller. Jacklin tror, at en stor del af disse piger går og tumler med en masse problemer og spørgsmål og virkelig har brug for en voksen, som de har tillid til, og som de kan snakke med om de ting og tanker, de ikke kan gå til deres forældre med.

For at arbejde med denne gruppe piger er det også hendes opfattelse, at det er meget vigtigt at have et godt kendskab til og udvise forståelse for pigernes kulturbaggrund. Dette gør sig ikke mindst gældende i samarbejdet med pigernes forældre. Som sagt betyder forældrenes accept af stedet alt for pigernes deltagelse.

Cultural diversity. How libraries can serve the diversity in the community

af Jens Ingemann Larsen(bibjil@ herning.dk) og
Deborah L. Jacobs, City Librarian i Seattle, US og Ton van Vlimmeren,
Bibliotekschef i Utrecht, Holland

En ny international rapport om biblioteksbetjening af indvandrere er på vej fra International Network of Public Libraries (INPL). Den udkommer i det tidlige forår 2004 i en netbaseret udgave både på engelsk og tysk og vil frit kunne downloades fra www.public-libraries.net (vælg sektionen: Topics overview /Customer orientation).

Rapporten giver en praksisorienteret tilgang til emnet, beskriver en række eksempler på 'best practice' og analyserer, hvordan biblioteker – både enkeltvis og i samarbejde med andre - kan forbedre deres service over for immigranter og etniske minoriteter.

Den nye rapport er en ud af en række nye forskningsrapporter fra INPL, der alle vil blive offentliggjort i foråret 2004. INPL er finansieret af den tyske Bertelsmann Foundation.

Biblioteksstyrelsen igangsatte i 2002 et udviklingsprojekt for at medvirke til dannelsen af et fælles samarbejdsgrundlag for biblioteksarbejde i forbindelse med etniske minoriteter. Statsbiblioteket/Indvandrerbiblioteket samt folkebibliotekerne i de fire netværksområder, der dækker hele landet, er drivkræfterne i projektet. Til hvert netværksområde er knyttet en bibliotekskonsulent, der skal fungere som projektets regionale tovholder.

Det er vigtigt, at flere biblioteker spiller en aktiv rolle omkring integration af flygtninge og indvandrere, og de fire etniske konsulenter står gerne til rådighed med individuel vejledning for de biblioteker der ønsker det. Brug fx. din konsulent som:

Sparringspartner, vidensbank, idémaker, rådgiver, kompetenceudvikler, oplægsholder, konfliktløser, kulturbrobygger, koordinator, igangsætter af nye initiativer, bindeled til samarbejdspartnere, projekt- og proceskonsulent, modeludvikler, hjemmesideinspirator, netværker, markedsfører, coach, genvej til Indvandrerbiblioteket, genvej til IFLA og internationale kontakter, genvej til arkiver og museer.

De fire netværk og konsulenter er:

Netværk 1

Københavns og Frederiksborg amter, samt København og Frederiksberg kommuner

Marianne Ellert

Gentofte Bibliotek

Tlf.: 3948 7542 mandag, torsdag og fredag

Hjemmeside: www.gentofte.bibnet.dk/etnisk

Post: mae@gentofte.bibnet.dk & mae@albertslundbib.dk

Netværk 2

Roskilde, Bornholms, Vestsjællands og Storstrøms amt

Berit Sandholdt Jacobsen

Greve Bibliotek

Tlf.: 4395 8029

Hjemmeside: www.grevebib.dk

Post: bsj@grevebib.dk

Netværk 3

Ribe, Vejle, Sønderjyllands og Fyns amt

Bente L. Weisbjerg

Odense Centralbibliotek

Tlf.: 6551 4301 & mobil 4090 9671

Hjemmeside: www.odensebib.dk

Post: blw@odense.dk

Netværk 4

Ringkøbing, Nordjyllands, Århus og Viborg amter

Gitte Fangel

Viborg Centralbibliotek

Tlf.: 8725 3156 & mobil 5168 4825

Hjemmeside: www.viborg.dk/etnisk

Post: gf@viborgkommune.dk

Læs mere om konsulentprojektet på:

Indvandrerbibliotekets hjemmeside: www.indvandrerbiblioteket.dk/konsulenter/ eller

Biblioteksstyrelsens hjemmeside www.bs.dk (emne: etniske minoriteter)